

Dünya’da ve Türkiye’de Merkez Bankacılığı

Merkez bankası, bir ülkenin para ve banka sistemini kontrolle görevlendirilmiş bir kurumdur, bankaların bankasıdır ve son başvuru merciidir. Daha çok merkez bankası adıyla anılmalarının nedeni, para ve banka işlerinde diğer bankaların merkezini oluşturmasından, onları bir merkezden yönlendirilmelerinden ileri gelir.

Merkez bankaları ekonomik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkmışlardır. Modern anlamda merkez bankalarının doğuşu ve gelişmesi, bankacılığın gelişmesinden sonra olmuştur. Birçoğu hemen hemen 19. yüzyılda kurulmuştur.

Merkez bankalarının gelişimi (değerli) madeni para sisteminin önemini yitirmesi ve ticari bankaların para yaratma işlevlerinin ön plana çıkmasıyla paralellik göstermektedir. Öte yandan para politikasının toplam talebin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığı konusundaki görüş birliğinin artmasına bağlı olarak konjonktür dalgalanmalarının istikrarını ve enflasyon oranını içeren ekonominin yönetiminde merkez bankasının önemi artmıştır. Bu durum Merkez Bankalarının siyasi iktidar karşısındaki bağımsızlık derecesi sorununu gündeme getirmiştir.

Merkez bankaları öncelikle ticaret ve endüstrinin yardımına koşmak, devlete ödünç para vermek için kurulmuşlardır. Bununla birlikte banknot ve kağıt para rejimine geçildikten sonra para yaratma iktidarı kavramı doğmuştur.

Para iktidarı temel bir iktidardır. Çünkü muamelelerin aksamaması, işletmelerin kredi yokluğundan felce uğramaması için paranın ekonomiye doğru ve yeterli bir şekilde arz edilmesi gerekir. Aksi takdirde ekonomide ya enflasyonist ya da deflasyonist baskılarla veya çeşitli kriz tehlikeleri ile karşılaşılır. Hükümetler merkez bankasını, bankacılık sistemini ve para arzını yönetmesi için kurmuşlardır. Ancak merkez bankalarına verilen vekalet anayasal olmadığı için; merkez bankaları politik bir arenada faaliyet göstermek zorundadır ve özerk olsalar bile, sürekli olarak kanun koyucuların veya hükümetlerin baskısı altında kalmaktadırlar.

Merkez Bankası fikri dünyada meydana gelen değişik olayların, ülkelerin ekonomik yapılarını önemli ölçüde etkilemeye başlaması ile birlikte etkin bir para politikasına ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu görevi yapacak bir kuruluş olarak merkez bankacılığının ismi ön plana çıkmıştır.

1929 yılında ki bütün dünyayı etkisine alan büyük ekonomik krizden sonra Türkiye’de bankacılık ve mevduat sistemini korumak için merkez bankası kurma faaliyetleri hızlandırılmış ve Merkez Bankası yapılan çalışmalar sonunda faaliyete geçirilmiştir.

Yürürlükte bulunan Merkez Bankası Kanunu’nda (m.1) belirtildiği gibi “Türkiye’de banknot ihracı imtiyazına münhasıran sahip ve bu Kanunda yazılı görev ve yetkileri haiz olmak üzere "Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası" ünvanı altında anonim şirket olarak bir banka kurulmuştur”.

Bu hükme göre, Merkez Bankası, banknot ihracı imtiyazına münhasıran sahip bir anonim şirket şeklinde kurulmuştur. Merkez Bankası ekonomik alanda kamusal görev yerine getiren ve devletin para ve kredi politikasının yürütülmesinde önemli role sahip olan, kamu kesiminde yer alan ve özel hukuk hükümlerine tabi olan bir kamu tüzel kişisidir. Kamusal ekonomik politikaların yürütülmesinde önemli görev ve yetkilere sahip olduğundan merkez bankası ile devlet ilişkilerini düzenlemekte oldukça hassas bir konudur.

Türkiye’de bir ulusal merkez bankası kurulması fikri İttihat ve Terakki zamanında atılmıştır. Bu dönemde kurulan “İtibar-ı Milli Bankası” ileride Osmanlı Bankası’nın yerini alacak bir devlet bankası namzedi olarak görülüyordu. Ulusal bir merkez bankası oluşturulması hareketi Cumhuriyet’in ilk yıllarında yeni bir evreye girmiştir. Ulusal bir devlet bankası kurulması fikri 1923 yılında toplanan Türkiye İktisat Kongresi’nde ele alınmıştır. Kongrede, bir taraftan devletin bankacılık politikasını belirleyecek, diğer taraftan banknot ihracı ile devlet kredisini tanzim edecek bir merkez bankası oluşturulması üzerinde durulmuştur. Ulusal bankacılık hareketinin ortaya çıkmasındaki temel neden, ülke içinde birikmekte olan sermayeyi yabancı ve azınlık bankalarının elinden kurtarmak ve bu sermayeyi ulusal ticareti geliştirmek amacıyla kullanmaktır.

1924 yılında hükümet, Osmanlı Bankası’nı bir devlet bankasına dönüştürmek için bazı girişimlerde bulundu. Ancak o günkü iktisadi ve mali koşullar buna uygun değildi. Bunun üzerine aynı yıl, esasen savaş ve mütareke dönemlerinde Türkiye’deki çalışmalarını asgariye indirmiş olan **Osmanlı Bankası ile Cumhuriyet Hükümeti arasında bir anlaşma yapıldı.** Buna göre, Banka’nın 1925 yılında sona erecek olan banknot ihracı imtiyazı, 1935 yılına kadar uzatılıyordu. Ancak bu süre zarfında ulusal bir merkez bankası kurulması halinde **Osmanlı Bankası’nın** buna bir itiraz hakkı olmayacaktı. Bu dönemden itibaren hükümetin üç defa girişimi olmuş üçüncüsünde Merkez Bankası kurulmuştur.

Farklı ülkelerin merkez bankası kanunları dikkate alınarak, bir kanun tasarısı hazırlanmış ve Mart **1930**’da Bakanlar Kurulu’nda görüşüldükten sonra tasarı 11 Haziran **1930** tarihinde Meclis’ten geçerek yasalaşmıştır. 30 Haziran **1930**

tarihinde resmi gazetede yayımlanan 1715 sayılı Kanun ile T.C Merkez Bankası kurulmuş ve bu banka 3 Ekim 1931 tarihinde fiilen çalışmaya başlamıştır.

T.C Merkez Bankası banknot ihracı ayrıcalığına sahip bir şirket olarak kurulmuş olup, **amacı ülkenin ekonomik gelişimine yardım etmektir.** Merkez Bankası 3 Ekim 1931 tarihinde Ziraat Bankası binasında fiilen faaliyete geçmiştir. Bu Kanuna göre, **Merkez Bankası'nın temel amacı, ülkenin ekonomik kalkınmasını desteklemektir. Bu amaçla reeskont oranlarını belirleyecek, Türk parasının değerini korumak için hükümetle ortaklaşa tüm önlemleri alacaktır.** 1715 sayılı Kanun çeşitli değişikliklere uğramış ve 26.01.1970 tarih ve 1211 sayılı Kanun ile yürürlüğüne son verilmiştir. 1715 sayılı Merkez Bankası yasası 40 yıla yakın bir süre uygulanmış, **26 Ocak 1970 tarihinde ise 1211 sayılı yasa ile TC Merkez Bankası yeni yapı ile yeni görev ve yetkilerine kavuşmuştur. Merkez Bankası, bu kanunla yeniden düzenlenmiş ve anonim şirket şeklinde oluşturulmuştur.**

Merkez Bankası'nın yapısında 2001 yılında önemli değişikliklere gidilmiş ve banka bugünkü özerk yapısına bu son değişiklikler ile kavuşturulmuştur. Merkez Bankası Kanunda açık olmayan hükümlerin bulunması halinde özel hukuk hükümlerine tabidir (m.1). Banka kamu iktisadi teşebbüsü olarak kurulmamıştır. Dolayısıyla bu teşebbüslerin tabi olduğu denetime tabi değildir. 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu hali hazırda uygulanmaktadır. Fakat bazı değişikliklere uğramıştır.

T.C. Merkez Bankası'nın Görev ve Yetkileri (m.4)

T.C. Merkez Bankası'nın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Banka, fiyat istikrarını, sağlamak için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan belirler. Banka, fiyat istikrarını sağlama amacı ile çelişmemek kaydıyla Hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını destekler.

T.C. Merkez Bankası'nın görevleri Bankacılık Kanunu'nda (m.4) dört başlık altında belirlenmiştir. Bu genel görevler:

- Para ve kredi politikasını, kalkınma planları ve yıllık programlara uygun bir biçimde yürütmektir,
- Hükümetle birlikte, milli paranın iç ve dış değerini korumak amacıyla gerekli önlemleri almaktır,
- Ulusal paranın miktar ve tedavülünü, bu yasa gereğince düzenlemektir,
- Bankalara ödünç para verme işlerini, bu yasa yazılı sınırlar içerisinde yüklenmektir,

Bu genel görevler ışığında TC Merkez Bankası'nın görevleri şöyle özetlenebilir (m.4):

- Açık piyasa işlemleri yapmak.
- Bankaların ve Bankaca uygun görülecek diğer mali kurumların yükümlülüklerini esas alarak zorunlu karşılıklar ve umumi disponibiliteler ile ilgili usul ve esasları belirlemek.
- Hükümetle birlikte Türk Lirası'nın iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki değerini tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek, Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için döviz ve efektin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin Türk Lirası ile değişimi ve diğer türev işlerini yapmak,
- Reeskont ve avans işlemleri yapmak.
- Ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek.
- Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak.
- Türk Lirası'nın hacim ve tedavülünü düzenlemek, ödeme ve menkul kıymet transferi ve mutabakat sistemleri kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlenmesini ve denetimini sağlayacak düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dahil olmak üzere kullanılacak yöntemleri ve araçları belirlemek.
- Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak.
- Mali piyasaları izlemek.
- Bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılma hesaplarının vadelerini belirlemektir.

Bankacılık Kanunu'nda Merkez Bankası'nın yetkileri ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Türkiyede banknot ihracı, tek elden sadece TC Merkez Bankasına aittir.
- Banka, kredi işlemlerinde uygulayacağı reeskont, iskonto ve faiz oranlarını tespit etmek hakkına sahiptir.
- Ödünç para verme işlemlerinde ve mevduat kabulünde alınacak ve verilecek faiz, komisyon ve öteki ücretlerin oranlarıyla, mevduatta vade ve bunların yürürlük zamanlarını banka saptayabilir.
- Kalkınma planları ve yıllık programların hedeflerine uygun olarak, banka plasmanları üstünde düzenleme önlemleri alır. Başka bir deyişle, kredi türlerinin sektörler ve konular itibarıyla dağıtımını düzenler.
- Özel sektör kuruluşlarınca satışa çıkarılabilecek tahvillerin miktar, faiz ve satış koşullarının saptanması ile ilgili kararlar alabilir.

Bu çerçevede Merkez Bankası'nın temel yetkilerine Türkiye'de banknot ihracı imtiyazının tek elden Bankaya ait olması eklenebilir. Banka;

- Hükümet'le birlikte enflasyon hedefini tespit eder, buna uyumlu olarak para politikasını belirler.
- Para politikasının uygulanmasında tek yetkili ve sorumludur.

- Fiyat istikrarını sağlamak amacıyla bu Kanun'da belirtilen para politikası araçlarını kullanmaya, uygun bulacağı diğer para politikası araçlarını da doğrudan belirlemeye ve uygulamaya yetkilidir.
- Olağanüstü hallerde ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda, belirleyeceği usul ve esaslara göre bu Fon'a avans vermeye yetkilidir.
- Nihai kredi mercii olarak bankalara kredi verme işlerini yürütür.
- Ayrıca bankaların ödünç para verme işlemlerinde ve mevduat kabulünde uygulayacakları faiz oranlarını, belirleyeceği usul ve esaslara göre bankalardan istemeye yetkilidir.
- Mali piyasaları izlemek amacıyla bankalar ve diğer mali kurumlardan ve bunları düzenlemek ve denetlemekle görevli kurum ve kuruluşlardan gerekli bilgileri istemeye ve istatistiksel bilgi toplamaya yetkilidir.

Bankanın başlıca müşavirlik görevleri ise :

- Merkez Bankası, Hükümetin mali ve ekonomik müşaviri, mali ajanı ve haznedarıdır. Bankanın Hükümetle ilişkisi, Başbakan aracılığı ile sağlanır.
- Finansal sistemle ilgili olarak istenilecek hususlarda Banka Hükümete görüş bildirir.
- Kanun'la ve mevzuatla kendisine verilen yetki ve görevlerle ilgili olarak düzenlemeler yapmaya ve bunları uygulamaya, bu düzenlemelere tabi kurum ve kuruluşlar nezdinde bunlara uygun hareket edilip edilmediğini ve kendisine gönderilen bilgilerin doğru olup olmadığını denetlemeye görevli ve yetkilidir.

Banka, yasa tarafından verilen bu görev ve yetkilerine bağlı olarak banknot ihraç etme hakkına sahip olduğu gibi, zaman zaman piyasaya yeni kupür ve biçimde para sürerek, gerekirse eskilerini tedavülden kaldırmaktadır. Ayrıca banka yaptığı işlemlerde uygulayacağı reeskont, iskonto ve faiz oranlarını ve açık piyasa politikasının koşullarını, tüm ülke düzeyinde geçerli olmak üzere saptayarak duyurabilmektedir. Banka, hükümetin mali ve iktisadi danışmanı olarak da görev yapmaktadır.

Devletin uluslararası mali ve ekonomik ilişkileri, ithalat, ihracat, kambiyo ve döviz işlemleri merkez bankasınınca yapılmaktadır. Bunların dışında bankaların taahhütlerine ve mevduatlarına karşı bulunduracakları genel disponibilitenin (karşılık ve ihtiyat) oranı Merkez Bankası'nca belirlenmektedir. Son olarak Merkez Bankası, her türde altını alıp satabileceği gibi, altın ithal ve ihraç edebilir. Ayrıca altın karşılığında avans alıp verebilir ve çeşitli bankacılık işlemlerini yapabilir.

Banka, bu Kanun'la ve mevzuatla kendisine verilen yetki ve görevlerle ilgili olarak düzenlemeler yapmaya ve bunları uygulamaya, bu düzenlemelere

tabi kurum ve kuruluşlar nezdinde bunlara uygun hareket edilip edilmediğini ve kendisine gönderilen bilgilerin doğru olup olmadığını denetlemeye görevli ve yetkilidir.

Merkez Bankası, bu Kanun ile kendisine verilen görev ve yetkileri, kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Merkez Bankası'nın bağımsızlığı, para otoritesi olarak politika hedeflerini takipte bağımsız karar verebilme ve verdiği kararların hükümetin herhangi bir birimi tarafından iptal edilmemesi veya tersine çevrilmemesi olarak tarif edilebilir. Siyasal iktidarlar Merkez Bankası'nın politikaları üzerinde, yönetim kuruluna üye atama, hükümet temsilcilerini Merkez Bankası yönetim kuruluna sokabilme ve uygulanacak politikalar konusunda bankayı etkilemekte dolayısı ile bağımsızlıklarını zedeleyebilmektedir.

Merkez Bankası'nın bağımsızlığının sağlanması, uygulanan politikaların güvenilirliğini, dolayısıyla da etkinliğini arttıracakı düşünülmektedir. Banka, para politikası araçlarının kullanımı sırasında işlem yaptığı banka, kişi veya kurumun iflası halinde, alacaklı olduğu miktar ve faizi için iflas masasına imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak eder. Banka mensuplarının görevlerini yerine getirmelerinden doğan tazminat davaları ancak Banka aleyhine açılabilir.

T.C. Merkez Bankası'nın İdari Yapısı

Bankanın yapısını oluşturan organlar yasa da, **Genel Kurul, Başkanlık (Guvernörlük), Banka Meclisi, Denetleme Kurulu, Yönetim Komitesi, Para Politikası Kurulu** olarak belirlenmiştir:

Genel Kurul: Diğer anonim şirketlerde olduğu gibi Merkez Bankası genel kurulu da pay sahiplerinden oluşmaktadır. Genel Kurula Başkan (Guvernör) başkanlık etmektedir. Başkan, Banka Meclisi'nin önerisi üzerine, Bakanlar Kurulu Kararı ile **beş yıllık bir süre için** atanmaktadır. Başkanın **DÖRT** yardımcısı olup, bunlar da aynı yöntemle atanmaktadır. Bankanın pay sahipleri defterinde yazılı bulunan hissedarlar, Banka'nın Genel Kurulunu teşkil ederler. **Genel Kurul, Kanun'un 15. maddesine göre, aşağıdaki görev ve yetkileri haizdir:**

- **Banka Meclisi tarafından verilen yıllık rapor ile Denetleme Kurulu raporunun tetkiki,**
- **Bankanın bilanço, kâr ve zarar hesabının tetkiki ile karara bağlanması,**
- **Banka Meclisi üyelerinin ve Denetleme Kurulunun ibrası**
- **Sermayenin artırılması,**

- **Esas Mukavelede değişiklik yapılması.**

Banka Meclisi: Genel kurulca seçilen altı üyeden oluşmaktadır. Böylece genel kurulda oy çokluğu A sınıfı paylarda olduğundan meclisin kompozisyonu hükümetlerin uygun gördüğü kişilerden oluşmakta ve bu meclise yine banka başkanı (gubernör), başkanlık yapmaktadır. Yasaya göre her yıl meclis üyelerinin bir bölümü yeniden seçilmektedir. Banka meclisi, bankanın en önemli organlarından biri olup, reeskont, iskonto ve faiz oranlarının saptanması, açılacak kredilerin koşullarının belirlenmesi, Türk parasının değerinin belirlenmesi gibi konularda yetki sahibidir. Üyelerin görevleri, özel bir kanuna dayanmadıkça, Banka dışında, resmi veya özel herhangi bir görev ile birleşemez. Bundan başka bu üyeler, ticaretle uğraşamayacakları gibi, bankalar ve şirketlerde hissedar olamazlar. Hayır dernekleri ve amaçları hayır, sosyal ve eğitim işlerine matuf vakıflardaki görevler ve kâr amacı gütmeyen kooperatif ortaklığı bu hüküm dışındadır. Kanununun 20. maddesine göre, Banka Meclisi üyelerinin görev süresi üç yıldır. Her yıl Meclis üyelerinin üçte biri yenilenir. Süreleri biten üyeler yeniden seçilebilirler.

Para Politikası Kurulu: Başkan'ın başkanlığı altında, Başkan yardımcıları, Banka Meclisi üyeleri arasından seçilen bir üye ve Başkan'ın önerisi üzerine müşterek kararlar atanacak bir üyeden oluşmaktadır. Görevleri ve Yetkileri şöyle sıralanabilir:

- **Fiyat istikrarını sağlamak amacıyla para politikası ilke ve stratejilerinin belirlenmesi,**

- **Para politikası stratejisi çerçevesinde Hükümetle birlikte enflasyon hedefinin belirlenmesi,**

- **Para politikası hedefleri ve uygulamaları konusunda belirli dönemler itibarıyla raporlar hazırlayarak Hükümetin ve belirleyeceği esaslar doğrultusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi,**

- **Hükümetle birlikte Türk Lirası'nın iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirlerin alınması ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tespit etmeye yönelik kur rejiminin belirlenmesi,**

T.C. Merkez Bankası Denetleme Kurulu: Dört üyeden oluşmaktadır. Görev süreleri iki yıl olan bu üyelerin biri A sınıfı, biri D sınıfı, diğer iki üye ise B ve C sınıfı pay sahipleri tarafından seçilmektedir. T.C. Merkez Bankası yapısı içinde yer alan öteki organların görevleri ve yetkileri de yasa ve yönetmelikler tarafından belirlenmiş olup, bunlar başkanlığın verdiği görevleri yapmaktadır.

Merkez Bankası Kanununda Yapılan Değişiklik ve Bankanın Bağımsızlığı

14 Ocak 1970 tarih ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (Banka) Kanunu'nun yürürlüğe girdiği, 26 Ocak 1970 tarihinden bugüne kadar geçen dönemde ekonomik koşullar önemli ölçüde değişmiştir. Merkez bankacılığı konusunda başta Avrupa Birliği normları olmak üzere dünyada meydana gelen gelişmeler çerçevesinde Banka Kanunu'nda, zaman içinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

5 Mayıs 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4651 sayılı Kanun'la, Avrupa Birliği normları ve dünyada merkez bankacılığı alanındaki son gelişmeler dikkate alınarak **1211 sayılı Kanun'un on dört maddesinde değişiklik yapılmış, yedi maddesi yürürlükten kaldırılmış ve yeni bir madde eklenmiştir. Bu değişikliğin temel amacı, Merkez Bankası'nın para politikası uygulaması konusundaki bağımsızlığının güçlendirilmesidir.** Yapılan ampirik çalışmalarda, merkez bankalarının bağımsızlığı ile enflasyon arasında doğrudan bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, bir ülkenin merkez bankası daha bağımsız ise o ülkede enflasyonun hem düzeyi, hem de oynaklığı genellikle daha düşük olmaktadır.

Yeni Yasa İle Getirilen Temel Değişiklikler

Merkez Bankası Yasasında değişiklik yapan Yeni Yasa ile getirilen temel değişiklikler şunlardır:

Araç Bağımsızlığı: Bir bağımsızlık ölçütü olarak, Banka'nın temel amacının fiyat istikrarını sağlamak olduğu ve Banka'nın para politikasının belirlenmesinde ve uygulanmasında tek yetkili ve sorumlu olduğu hükme bağlanmıştır. Banka araç bağımsızlığını kazanırken, enflasyon hedefini Hükümet'le birlikte belirleme görev ve yetkisiyle donatılmıştır.

Hesap Verebilirlik ve Kamuoyunun Bilgilendirilmesi: Banka'ya fiyat istikrarını sağlamanın temel amaç olarak verilmesinin ve Banka'nın bu amacın gerçekleştirilmesi için para politikalarının belirlenmesi ile uygulanmasında tek yetkili ve sorumlu kılınmasının zorunlu bir sonucu olarak, kamuoyuna karşı hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkelerinin de en üst düzeyde gerçekleştirilmesi benimsenmiştir.

Para Politikası Kurulu: Fiyat istikrarının gerçekleştirilmesinde etkinlik sağlanması amacıyla, dünyadaki uygulamalar göz önüne alınarak Para Politikası Kurulu oluşturulmuştur.

Kamu Kesimine Kredi Açılmaması: Bağımsızlığın sağlanması kapsamında Hazine ile kamu kurum ve kuruluşlarına avans verilmesi ve kredi açılması yasaklanmıştır. Bu suretle, karşılıksız para basılması engellenmiş olmaktadır. Bununla da yetinilmeyerek, dolaylı olarak aynı sonucu doğuran, Hazine ile

kamu kurum ve kuruluşlarının ihraç ettiği borçlanma araçlarının birincil piyasadan satın alınması yasak kapsamına sokulmuştur.

Son Borç Verme Mercii: Nihai kredi mercii sıfatıyla ödeme sisteminde aksamalara sebep olabilecek geçici likidite sıkışıklıklarını ve finansal piyasaların etkin bir şekilde çalışmasını engelleyebilecek teknik kaynaklı ödeme sorunlarını gidermek amacıyla, Merkez Bankası'na sisteme, teminat karşılığında gün içi veya gün sonu kredi sağlama imkanı getirilmiştir.

Finansal Sistemin ve Ödeme Sisteminin Gözetimi: Finansal sistemde istikrarı sağlama görev ve yetkisi kapsamında Banka'ya, mali sistemin alt yapısının güçlendirilmesi ve mali sistemin taşıdığı risklerin belirlenmesi amacıyla, sistemi izleme ve değerlendirmeler yapma, mali sistemdeki risklerin sektörün geneline yayılmasını önlemek için gerekli tedbirleri alma yetkileri verilmiştir. Bu nedenle bankalar, özel finans kurumları ve diğer mali kurumlardan düzenli ve doğru bilgi akışının sağlanması konusunda Banka'ya görev verilmiştir. Banka, makroekonomik dengelerin sağlanması açısından, teknolojik gelişmelerden de yararlanarak etkin ve güvenilir bir ödeme sistemi kurmak ve sürdürmekle görevlendirilmiştir. Banka'ya, kendisinin kurduğu ya da diğer kuruluşlarca kurulup işletilen sistemlerin sorunsuz ve kesintisiz çalışabilmesine yönelik müdahalelerde bulunma, gerektiğinde düzenlemelerini yapma, gözetim ve denetimi konusunda görev ve yetki verilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı

Osmanlı Devleti'nde Hazine, çeşitli aşamalardan geçtikten sonra, 1863 yılında Maliye Nezareti bünyesinde Hazine-i Vezne'nin kurulmasıyla son şeklini almıştır. Cumhuriyet Döneminde Hazine-i Vezne 1927 yılına kadar Maliye Vekaleti bünyesindeki konumunu korumuş, 1927'de Bütçe Kanunu ile Hazine-i Vezne ve Muamelat-ı Nakdiye Müdüriyeti'ne dönüştürülmüştür. 18 Mayıs 1929 tarih ve 1452 sayılı Kanun ile 'Muamelat-ı Nakdiye Müdürlüğü'ne, 29 Mayıs 1936 tarih ve 2996 sayılı Kanun ile de 'Nakdiye Müdürlüğü'ne dönüştürülen Hazine, 29 Mayıs 1936 tarih ve 2996 sayılı Kanun ile de 'Nakit İşleri Genel Müdürlüğü' adını almış ve 10 Ağustos 1942 tarih ve 4286 sayılı Kanun ile de 'Hazine Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür. Daha sonra 6 Temmuz 1960 tarih ve 13 sayılı geçici kanunla 'Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı'nı da bünyesine alarak 'Hazine Genel Müdürlüğü ve Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreterliği' adını almıştır. 13 Aralık 1983 tarih ve 188 sayılı KHK ile Başbakanlığa bağlı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (HDTM) oluşturulmuştur. Müsteşarlık bünyesindeki kamu finansmanı, dış ekonomik ilişkiler ve banka ve kambiyo başkanlıkları Hazine fonksiyonlarını üstlenmiştir. Daha sonra, 8 Haziran 1984 tarih ve 232 sayılı KHK ile bu birimler Genel Müdürlük olarak düzenlenmişlerdir. Bu KHK, bazı ufak değişikliklerle 4 Nisan 1986 tarih ve 3274 sayılı kanunlaşmıştır. Bu yapıda, bazı alt birimlerin görev ve işlevlerini genişleterek ana hizmet birimi haline getiren müsteşarlık Devlet

Planlama Teşkilatı bünyesindeki, Teşvik ve Uygulama, Yabancı Sermaye ve Serbest Bölgeler Başkanlıklarını Genel Müdürlükler olarak bünyesine almıştır. Son defa, 16 Eylül 1993 tarih ve 508 sayılı KHK ile yeniden düzenlenen HDTM bir kez daha yapısal değişikliğe uğrayarak 9 Aralık 1994 tarih ve 4059 sayılı Kanun 78 ile Dış Ticaret' ten ayrılarak "**Hazine Müsteşarlığı**" adı ile bugünkü adı ve yapısına kavuşmuştur. Hazine Müsteşarlığının tarihi süreç içerisinde geçirdiği bu gelişmeler aşağıda tarih, ilgili kanun ve o dönemki adı ile yer almaktadır.

Müsteşarlık merkez teşkilatı, ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ile yardımcı birimlerden oluşur. Müsteşar, Müsteşarlık teşkilatının en üst amiridir. Müsteşarlık hizmetlerini, Hükümet'in genel siyasetine, milli güvenlik, kalkınma planları ve yıllık programlara uygun olarak yürütmekle ve görev ve faaliyet alanına giren konularda diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Müsteşarlar, Başbakan'a veya görevlendirilecek Devlet Bakanına karşı sorumludurlar. Müsteşara yardımcı olmak üzere 3 müsteşar yardımcısı görevlendirilir. Müsteşar, Müsteşarlık 'ın ve bağlı kuruluşların her türlü kademedeki yöneticileri, gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla, yetkilerinden bir kısmını astlarına devredebilirler. Ancak yetki devri, yetki devreden amirin sorumluluğunu kaldırmaz.

Hazine Müsteşarlığı'nın Görev ve Yetkileri

Hazinenin temel ve farklı kurumsal anlamı; Devletin kasası olması, bu niteliği ile parasal akımları yönetmesi ve devletin her türlü mali hak ve yükümlülüklerini yönetmesidir.

Görevleri:

- **Nakit yönetimi,**
- **Borç yönetimi,**
- **KİT'lerin mali yönetimi,**
- **Darphane ve damga matbaası koordinasyonu,**
- **Devletin, mali sektörün (başta sigorta şirketleri, leasing-factoring şirketleri olmak üzere) bankalar dışındaki tüm kurumları ile olan ilişkilerinin kurulması,**
- **Kambiyo önlemlerinin uygulanmasına yönelik işlemlerin yapılması,**
- **Yabancı sermaye ile ilgili düzenlemelerin hazırlıklarının yapılması ve uygulamasının yürütülmesi,**
- **Verilecek teşviklerin çerçevesinin hazırlanması ve uygulanmasının gerçekleştirilmesi,**
- **Türkiye'nin uluslararası ekonomik kuruluşlarla (IMF, Dünya Bankası, IFC, OECD vb.) ilişkilerinin yürütülmesi,**
- **Para basma yetkisi Hazine'de olup, imtiyaz olarak TCMB 'ye verilmiştir.**

Bankacılık Kanunu, bankacılık ile ilgili olarak Hazine Müsteşarlığı'na özellikle düzenlemeler konusunda görev vermektedir. Mevzuat hazırlamak, mevzuatın uygulanmasını takip etmek, gereken hallerde değişiklikler yapmak Hazine Müsteşarlığı'nın bankacılık ile ilgili önemli görevleri arasındadır. Hazine Müsteşarlığı mevzuatın hazırlanması konusunda bir bakıma danışmanlık görevi yapmaktadır. Daha nceki dönemde Hazine Müsteşarlığı bünyesinde faaliyet gösteren Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu 4389 sayılı Kanun'la BDDK 'ye bağlanmıştır. Bankalar Yeminli Murakıpları, BDDK adına bankaların dış denetimini yapmakla görevlidir.